

Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Değerini Edinimleri ve Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Uyum Becerileri*

Ahmet KÖÇ**

Hüseyin DUYGU***

ÖZET

Türkiye, gerek bulunduğu coğrafi konum gerek küreselleşmenin etkisiyle çok kültürlü toplum yapısına sahip bir ülkedir. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Mardin, Hatay gibi şehirler iç ve dış göç alan önemli merkezlerdendir. Bu merkezlerden biri olan Alanya, toplum yapısında olduğu kadar okullarında da çok kültürlü yapıya sahip bir kenttir. Okullarda ve sınıflarda bulunan öğrencilerin sosyo-kültürel çeşitliliği fazladır. Farklı millet, dil, din, kültür vb. özelliklere sahip öğrenciler bir arada eğitim görmektedirler. Böyle bir eğitim ortamında birtakım zorluklarla karşılaşmaktadır.

Bu araştırmanın amacı Alanya'daki ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin birbirlerinin farklılıklarına duydukları saygı değeri düzeyini tespit ederek betimlemeye çalışmaktır. Araştırmada evreni Alanya ilçesindeki 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Alanya'da bulunan iki adet ortaokuldan seçilmiştir. Söz konusu örneklemini oluşturan öğrencilerin tamamı 7. sınıf öğrencisidir ve toplamda 146 kişidir. Bu okulların seçilmesinde özellikle farklı şehirlerden ve farklı ülkelerden gelen öğrenci sayısının fazla olması etkili olmuştur.

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Veriler ise nicel olarak toplanıp tablolatırılmıştır. Veri toplamada, "farklılıklara saygı değeri ölçeği" araç olarak kullanılmıştır. Ölçek 44 maddeden ve 8 boyuttan oluşmakta ve beşli likert türünde hazırlanmıştır. Ölçeğin Lisrel programıyla yapısal eşitlik ve model analizleri yapılmış, her bir boyutun geçerlik ve güvenilirliği doğrulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri birçok alt kategoride "her zaman" ve "genellikle" düzeylerinde yüksek bulunmuştur. Öğrenciler çok kültürlü okul ortamlarında öğrenim görmelerine rağmen genellikle farklılıklara karşı saygılı davranmaktadırlar. Konularında açıkça içerdiği için özellikle Sosyal Bilgiler dersinde ve diğer derslerde öğrencilere farklılıklara saygı, empati, yardımlaşma vb. değerler uygulamalı olarak kazandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler; Değerler Eğitimi; Farklılıklara Saygı; Yabancı Uyruklu Öğrenciler; Alanya

*Bu makalenin bir kısmı 2-5 Mayıs 2018 tarihinde Akdeniz Üniversitesi'nde düzenlenen V. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde (EJER) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi: ahmetkoc@akdeniz.edu.tr

***Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Doktora Öğrencisi: huseyin-duygu@hotmail.com

Acquisition of Middle School Student's Respect to Differences and Adaptation Skills with Foreign Students

ABSTRACT

Turkey is a country with a multicultural society under the influence of geographical location and globalization. Especially, cities such as Istanbul, Ankara, Izmir, Antalya, Mardin and Hatay are among the important centers of internal and external migration. Alanya is one of these centers and has a multicultural structure in its schools as well as its social structure. The socio-cultural diversity of the students in schools and classes is high. Different nation, language, religion and culture students with special characteristics are trained together. There are some difficulties in such an educational environment.

The aim of this study is to determine the level of respect for the differences of the students in the secondary schools in Alanya. The population of the study is composed of 7th grade students in Alanya. Criterion sampling method was used as sampling method. The research sample was selected from two secondary schools in Alanya in the spring term of 2017-2018 academic year. All of the 146 students in this sample are 7th grade students. The reason for choosing these schools as a sample is the number of students from different countries and cities is high in these schools.

In this study, a qualitative research method was used. And the data were collected and tabulated quantitatively. In data collection, "the scale of respect for differences" was used as a tool. The scale consisted of 44 items and 8 dimensions and was prepared in five-point likert-type. The structural equation and model analyzes of the scale were made by the LISREL program. Validity and reliability of each dimension were verified.

At the end of the study, student's level of respect for differences was found to be high as "always" and "usually" in many subcategories. Although students are educated in multicultural school environments, they generally respect the differences. Especially in Social Studies lesson and other lessons, values such as respect for differences, empathy and cooperation should be gained in practice.

Keywords: Social Studies; Values Education; Respect for Differences; Foreign Students; Alanya

GİRİŞ

Türkiye, birçok medeniyeti, kültürü, dili, dini bir arada barındıran bir yapıya sahiptir. Özellikle son yıllarda ticaret, turizm, sanat, eğitim, sağlık vb. amaçlarla çok sayıda yabancı insan ülkemize gelmekte ve bunlardan bazıları da sürekli olarak kalmak amacıyla yerleşmektedir. Bu durumda ülkemizin birçok şehrinde çok kültürlü toplum ortaya çıkmaktadır. Farklı bir ülkeden Türkiye'ye gelip yerleşen insanlar, geldikleri ülke ile burada karşılaştıkları kültür farklılıklarından dolayı birtakım sorunlar yaşayabilmektedirler (Sadık, 2017, s.64).

"Değerler eğitimi" son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üzerinde önemle durulan hassas konulardan birisi haline gelmiştir. Çünkü değerler eğitimi ile gelecek nesillerin toplumsal, sosyo-kültürel, ahlaki vb. pek çok temel değerlere sahip olması planlanmaktadır. Şüphesiz her toplum neslinin devamını sağlayacak güçlü nesiller yetiştirmek ister. Bu amaçla genç nesle kendi kültürünü aktarabileceği eğitim öğretim olanakları sağlar. Bu noktada okul çağındaki nesillere eğitim öğretim faaliyetlerinde değerler eğitiminin verilmesi

önem arz etmektedir (Beldağ, 2012, s.29). Günümüzde birçok savaşın, kavganın, cinayetin, saldırının vb. sebeplerinin bireylerin temel insani değerlerden yoksun olmalarıyla ilişkili olduğu varsayılırsa değerler eğitiminin önemi daha da iyi anlaşılacaktır. Bu amaçla değerler eğitimi, okulöncesi eğitimden itibaren öğrencilere kazandırılması gereken bilgi ve davranışlar arasında yerini almış bulunmaktadır.

Antalya ili Alanya ilçesi sosyo-kültürel toplum yapısı bakımından çok kültürlü bir özelliğe sahiptir. Alanya özellikle turizm faaliyetlerinin etkisiyle yoğun bir şekilde iç ve dış göç almaktadır. Bu durum okullardaki sınıf ortamını da çok kültürlü hale getirmiştir. Türkiye'nin farklı şehirlerinden (farklı sosyokültürel yapılardan) ve dünyanın farklı ülkelerinden gelen öğrenciler aynı okul ve sınıflarda eğitim görmektedirler. Farklı kültürlerden ya da ülkelerden gelen öğrencilerin birbirleriyle alay etme, birbirlerine şiddet uygulama veya ötekileştirme, okulunda, sınıfında, hatta ülkesinde istememe durumu karşılaşılan problemlerdendir. Karşılaşılan bu problemler, öğrencilerin akademik ders başarısının yanı sıra, birbirlerine karşı davranış biçimlerini de olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla çok kültürlü sınıf ve okul ortamında öğrencilerin edinmeleri gereken önemli becerilerden biri de ötekine diğer bir deyişle farklılıklara saygı duymasıdır.

Değer ve Değerler Eğitimi

İnsanoğlu maddi ve manevi değerleri ile bütün halde yaşar. Çocukluktan ölüme kadar kazanılan veya kaybedilen değerler bireylerin ve toplumların hayatını şekillendirir. Peki değer nedir? Değerlerin sosyolojik yönünün vurgulandığı bir tanımda değer kavramı ayrıntılı bir şekilde şöyle ortaya konmaktadır: *Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul ve tasdik edilen, onların ortak duygu, düşünce, amaç ve çıkarını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır* (Yazıcı, 2014, s.211). Gelişim psikologlarından bazılarının göre kişiliğin temel ilke, inanç, ahlak ve davranış gelişimi çocukluk ve ergenlik dönemlerinde oluşmaktadır. Bu bağlamda değerler, eğitim öğretim yoluyla bireylere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Gelişen teknoloji ve bilgiye ulaşma araçları sayesinde günümüzde "öğrenme" faaliyeti son derece kolaylaşmıştır. İnsanlar bilgiye kolayca ulaşabilmekte, öğrenebilmektedir. Bununla birlikte *bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır* (MEB, 2018, s.3). Bu tanım kapsamında bireylerden sadece bilgiye sahip bir vatandaş olmaktan ziyade onu etkin kullanabilmeleri, çağın gereklerine göre şekillendirebilmeleri ve en önemlisi de davranışa dönüştürebilmeleri beklenmektedir.

Davranış kazanmak, toplumun norm ve değerlerine uygun yaşam becerileri geliştirebilmek bilgi öğrenmekten daha zor olabilmektedir. Özellikle son yıllarda geleceğe daha barış ve huzur dolu bir ülke ve dünya bırakabilmek amacıyla değerler eğitiminin önemi artmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı da değerler eğitimi kapsamındaki çalışmalara verdiği önemi giderek artırmaktadır. Nitekim *ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle milli ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini*

bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak hedeflenmektedir (MEB, 2018, s.3). Adı geçen programda yer alan değerler şu şekilde sıralanmıştır:

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Değerleri

1. Adalet	10. Estetik
2. Aile birliğine önem verme	11. Eşitlik
3. Bağımsızlık	12. Özgürlük
4. Barış	13. Saygı
5. Bilimsellik	14. Sevgi
6. Çalışkanlık	15. Sorumluluk
7. Dayanışma	16. Tasarruf
8. Duyarlılık	17. Vatanseverlik
9. Dürüstlük	18. Yardımseverlik

Değerler eğitiminin kazandırılmasında okullara ciddi görevler düşmektedir. Okullarda verilen fiziksel, zihinsel eğitimlerin yanı sıra ahlaki ve manevi kavram ve değerlerin kazandırılmasına da önem verilmelidir. Nitekim çocukların okulda ve hayatta başarılı olabilmeleri için sevgi, saygı, hoşgörü, azim, kararlılık, dürüstlük, iç kontrol gibi değerleri kazanmaları ve uygulamaları gerekmektedir (Pekdoğan, 2017, s.505)

Farklılıklara Saygı

Her bir birey, fiziksel ve ruhsal yönleriyle öznel özellikler taşır. Yaş, cinsiyet, boy, saç ve göz rengi, bazı fiziksel veya zihinsel engeller gibi doğal farklılıkların yanında insanoğlunun sonradan kazandığı farklılıklar da vardır. Bir toplum ya da grup içerisinde birey göç, ekonomik seviye, meslek gibi etmenlerin bir sonucu olarak genelden farklı pozitif ya da negatif özelliklere sahip olabilir.

Yirmi birinci yüzyılda çeşitlilik yadsınamaz. Her ne kadar insan ve kültür çeşitliliği zenginlik olarak görülse de farklılıklara sahip bireylerin ya da toplumların bir arada barışçıl, demokratik ve huzurlu bir şekilde yaşayabilmeleri ise önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu şartlarda bireylerin de çok kültürlü kişisel özellikler geliştirmesi ve karşılaştıkları kişilerle de olumlu ilişkiler kurabilmesi kaçınılmaz bir gereklilik olmuştur. Eğitimciler bu sorunu çözmek için “farklılıklara saygı” kazanımını derslere eklemek zorunda kalmışlardır (Topcubaşı, 2015, s.1).

Farklılıklara saygı programı günümüzde çok kültürlü toplum yapısına sahip birçok ülkede uygulanmakta ve çağımızın programı olarak görülmektedir. Yirmi birinci yüzyılda sosyo-kültürel farklılıkların yanında sosyo-ekonomik, fiziksel, dinsel vb. pek çok alanda da farklılıkların var olduğu düşünüldüğünde bu programın önemi artmaktadır. Farklılıklara duyarlılık, hoşgörü, empati gibi kavramlar günümüzde çok önem kazanmıştır. Bireyler bu değerlere sahip olurlarsa toplumlar barış ve huzur içinde varlıklarını sürdürebileceklerdir (Topcubaşı, 2015, s.3).

Bir bireyin yaşamında okul yılları, temel değerleri aldığı en önemli dönemlerden biridir. Farklılıklara saygı duyabilen öğrenci, birçok alanda başarılı olur. Özellikle insan ilişkileri, empati, problem çözme, ikna etme, liderlik gibi özellikleri gelişir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına temel değerleri yerleştirmiştir. Özellikle birinci ünite de saygı, empati, nazik olmak, iyimserlik, paylaşımcı olmak, hoşgörü, duyarlılık, sevgi, adil olmak, doğruluk, dürüstlük, alçakgönüllülük gibi kavramlar yoğun

olarak ele alınmıştır. Birinci ünite “İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular” ve “bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır” kazanımları yer almaktadır (MEB, 2018). Çünkü günümüzde istenmeyen insan davranışlarının artmaya başlaması, genç nesillere temel toplumsal değerleri planlı ve programlı bir şekilde kazandırma ihtiyacını doğurmuştur. Bu kazanımların rastlantısal olmaması gerektiği, eğitim öğretim yoluyla bilinçli bir şekilde sağlanması gerektiği, eğitimciler tarafından yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Okulların görevi ders programlarında açık ya da örtülü bir şekilde yer alan değerleri öğrencilere kazandırarak onları günümüz dünyasının etkin, çağdaş ve modern bireyleri halinde yetiştirebilmektir (Kapan, 2014, s.12).

Çağımızda küresel vatandaş olabilmek önemli bir gerekliliktir ve bu önemli ölçüde eğitim öğretim faaliyetleri ile sağlanabilmektedir. Yirmi birinci yüzyılda dünya vatandaşı olabilmenin önemli koşullarından biri ise farklı kültürlerin farkına varabilmek, onları tanıyabilmek ve anlayabilmektir. Bireylerin kültürlerarası yetkinliklerini geliştirebilmenin en etkili yöntemi ise farklılık eğitimidir. Farklılıkları öğrenme ve saygı duyma yetkinliği ise uzun bir eğitim sürecinin sonucunda ortaya çıkmaktadır (Eğinli, 2011, s.215).

Küreselleşen dünyada farklı kültürlerden gelen kozmopolit bir öğrenci kitlesine sahip olan okullar, öğrencilerine kültürlerarası ve farklı bakış açıları kazandırabilmelidir. Çünkü günümüzde ülkeler arasındaki sınırlar bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler sayesinde ortadan kalkmış durumdadır. Bu yüzden çağımızda farklı kültürlerin bir araya gelmesi ve kültürler arası diyalogun geliştirilmesi tüm ülkeler için bir zorunluluk haline gelmiştir (Sadık, 2017; 65).

Yabancı Uyruklu Öğrenciler

Yabancı uyruklu öğrenci kavramının, farklı bilim insanları tarafından yapılan farklı tanımları olsa da genel olarak kendi öz memleketinden başka bir ülkeye eğitim görme amacıyla giden öğrencidir. Alanya'daki çok kültürlü toplumsal yapı, eğitim ortamına da yansımıştır. Okullarda yabancı uyruklu öğrenci sayısı her geçen gün artmaktadır. Ancak bu öğrenciler kendi memleketlerinden buraya eğitim görme amacı ile gelmemişlerdir. Aileleri çeşitli sebeplerle göç edip yerleştikleri için çocukları da Türk okullarında öğrenim görmeye başlamışlardır. Gerek aile olarak gelip burada yaşamaya karar verenler gerekse burada aile kurup yaşayanların oluşturduğu nüfusun çocukları, eğitim ve öğretimde sorunlar yaşamaktadırlar (Kılınç, 2014, s.3).

Yabancı uyruklu öğrenciler üzerine yapılan araştırmalar giderek artmaktadır. Bu araştırmaların sonuçlarına göre öğrencilerin buldukları okullarda ve yaşadıkları çevrelerde sosyo-kültürel, psikolojik, çevresel vb. pek çok sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Sosyal ve kültürel uyum, öz memleketlerinden farklı bir ülkede öğrenim görmek ve dil sorunu bunlardan bazılarıdır. Ayrıca yerli öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilere olumsuz bakış açıları ve ön yargıları da önemli sorunlardandır (Çevik, 2015; 5).

Böyle bir eğitim ortamında öğrencilere farklılıklara saygı duyulması gerektiğinin benimsenmesi önem arz etmektedir. Nitekim çok kültürlü ve farklılıklara saygı duyulması gerekliliği UNESCO'nun kuruluş amaçları içerisinde de yer alan önemli bir olgu olmuştur. UNESCO'nun 1946 yılında yaptığı birinci genel kurul toplantısında, “Çocuk zihninin, bizzat kendi ulusal toplum yapısı ve uluslararası anlayışlarla birlikte eğitilmesi”

bir amaç olarak belirlenmiştir (Başbay, Bektaş, 2009, s.35). Burada ülkemizde eğitim sistemi içerisinde yer alan yabancı uyruklu öğrencilerin de dikkate alınması ve ona göre programlar hazırlanması gerekmektedir.

Alanya'daki okullarda pozitif ya da negatif yönde, yabancı uyruklu öğrenci ile yerli öğrenci etkileşimi yaşanmaktadır. Öğrencilerin dil, din, ırk, kültürel farklılıklar, fiziksel özellikler gibi pek çok konuda birbirlerine saygı duymaları gerekmektedir. Saygılı davranmayı başarabilen öğrenciler olduğu gibi başaramayan öğrenciler de mevcuttur. Yabancı öğrenci ile alay eden, onu küçümseyen ya da dışlayan yerli öğrenciler olabilmektedir. Bu çalışmada özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin de bulunduğu okullar seçilmiştir. Bu seçimde amaç, yerli yabancı uyruklu etkileşiminin olumlu ya da olumsuz yönde sonuçlara yansımaları sağlamaktır. Bu amaca uygun olarak araştırmada şu soruya cevap aranmıştır;

Alanya'daki ortaokul 7.sınıf öğrencilerinde farklılıklara saygı değeri düzeyi nasıldır? Öğrenciler, içinde buldukları psikolojik ve fizyolojik dönem ile de bağlantılı olarak diğer insanlara hoşgörülü ve saygılı davranmakta zorlanabilmektedirler. Bu çalışmada öğrencilerin birbirlerinin farklılıklarına saygı duymayı ve hoşgörülü davranmayı başarabilme seviyeleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde geçmişte ya da günümüzde var olan bir durum, olduğu şekliyle betimlenir. Araştırmacı bireylere, olaylara, duruma ya da konuya değiştirme amacıyla müdahale etmez. Var olduğu gibi tanımlamaya çalışır (Karasar, 2010, s.77). Betimleme işlemini gerçekleştirebilmek ve genelleştirilebilir veriler elde etmek amacıyla nicel yöntemlerden survey (tarama) yöntemi ile farklılıklara saygı ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin sonuçları sayısal olarak (aritmetik ortalama) analiz edilip sözel olarak yorumlanmıştır.

Araştırmada evreni Alanya ilçesindeki 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu yöntemde örneklem, problemle ilgisi olan kişiler, olaylar ya da kurumlardan seçilir. Bu okulların seçilmesinde özellikle farklı şehirlerden ve farklı ülkelerden gelen öğrenci sayısının fazla olması etkili olmuştur. Bu okullardaki öğrenciler çok kültürlü okul ortamında eğitim görmektedirler. Bu okulların bulunduğu Oba ve Mahmutlar kasabaları iç ve dış göç yoluyla gelen insanların yoğun olarak yerleştikleri bölgelerdendir. Seçilen okulların öğrencilerinin bir kısmı da bu göçler yoluyla gelen ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Araştırma örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Alanya'da bulunan iki adet ortaokuldan seçilmiştir. Söz konusu örneklemini oluşturan öğrencilerin tamamı 7. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin 65'i kız ve 81'i erkek olmak üzere toplamda 146 kişidir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Alanya ilçesindeki 7.sınıf öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyleri betimlenmeye çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Ersoy (2013) tarafından geliştirilen "farklılıklara saygı değeri ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 44 maddeden ve 8 boyuttan oluşmaktadır ve beşli likert türünde hazırlanmıştır. Ölçeğin LISREL programıyla yapısal eşitlik ve model analizleri yapılmış, her bir boyutun geçerlik ve güvenilirliği doğrulanmıştır.

Daha sonra ölçek maddelerine verilen cevaplar, uygun bir istatistik programı ile her bir madde için 8 boyut olmak üzere ayrı ayrı ortalamaları hesaplanarak analiz edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,87'dir.

Ersoy (2013) tarafından geliştirilen farklılıklara saygı ölçeği, toplam 44 madde ve 8 gizil değişkenden oluşmaktadır. Farkındalık: 6 madde, Kategorileştirme: 5 madde, Kabullenme: 5 madde, Tahammül: 6 madde, Öfke kontrolü: 5 madde, Alaycılık: 4 madde, Değer verme: 7 madde ve Saygı: 6 maddeden oluşmaktadır.

Farklılıklara saygı ölçeği iki okuldaki 7.sınıf öğrencilerine Milli Eğitim Müdürlüğü ve okul müdürlerinden izin alınarak araştırmacı ve bir ders öğretmeni gözetiminde uygulanmıştır. Öğrencilere ölçek uygulanmadan önce araştırma ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Uygulama esnasında ise araştırmacı bizzat ölçeğin uygulandığı sınıf ortamında bulunmuş, öğrencilere gerekli açıklamaları yapmış, öğrencilerin birbirlerinden etkilenmemelerini ve soruları okumadan işaretlememelerini sağlamıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Okuma, anlama ve yazma güçlüğü çeken öğrenciler uygulamanın dışında bırakılmıştır.

Araştırmacı tarafından uygulanan 44 maddelik ölçeğe 146 öğrencinin verdiği cevapların ortalamaları alınmış, ortalama sonuçları şu şekilde değerlendirilmiştir:

4-5 puan aralığı= Her zaman

3-4 puan aralığı= Genellikle

2-3 puan aralığı= Bazen

1-2 puan aralığı= Nadiren

0-1 puan aralığı= Hiçbir zaman

BULGULAR

Uygulanan maddelerin aritmetik ortalamaları alınarak elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. Bu bağlamda maddelerin değerlendirmeleri şöyledir:

Tablo 2. Farkındalık boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (6)	Aritmetik Ortalama
1	Kendi güçlü yönlerimi tanımaya çalışırım.	4,00
8	Gün içinde karşılaştığım olumsuz durumlarla nasıl baş edeceğimi bilirim.	3,79
12	Engelli insanların toplu taşıma araçları, kaldırımlar vb. Alanlarda yaşadığı sıkıntıların farkındayım.	4,53
36	Okula geç kaldığımda öğretmenine ne diyeceğimi bilmediğimden geri dönerim.	4,46
37	Fikirlerin insandan insana değişebileceğinin farkındayım.	4,47
39	Çevremdeki insanlara, farklı görüşlere sahip insanların bana farklı bakış açıları kazandıracağını söylerim.	3,35
		4,10

Farkındalık tablosuna göre, öğrencilerin kendi güçlü yönlerini tanıma düzeyleri “her zaman” seviyesinde bulunmuştur. Gün içinde karşılaştıkları olumsuz durumlarla nasıl baş edeceklerini bilme düzeyleri ise “genellikle” seviyesinde bulunmuştur. Öğrencilerin engelli insanların yaşadığı sıkıntıların farkında olma ve okula geç kaldığında öğretmenlerinden çekinme seviyeleri “her zaman” düzeyindedir. Öte yandan öğrencilerin fikirlerin insandan insana değişebileceğinin farkında olma seviyeleri “her zaman” düzeyinde iken farklı görüşlere sahip insanların kendilerine farklı bakış açıları kazandıracığı görüşünde olma seviyeleri “genellikle” düzeyindedir. Genel olarak değerlendirildiği zaman öğrencilerin farklılıkların farkında olma düzeyleri “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Öğrenciler özellikle yakın çevrelerinde yaşayan insanların ya da olayların çeşitli özelliklerinin farkındadırlar.

Tablo 3. Kategorileştirme boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (5)	Aritmetik Ortalama
5	Benimle aynı fiziksel özelliklerle(boy, kilo, saç modeli, giyim biçimi, vs.) olan kişilerle arkadaşlık kurmaya dikkat ederim.	3,26
10	Arkadaşlarımın benimle aynı mezhepten olmasına dikkat ederim.	3,77
17	Sadece benimle aynı fikirde olan kişilerle arkadaşlık kurmaya dikkat ederim.	4,01
19	Arkadaşlarımı tanımaya çalışmadan önce iyi ya da kötü olduklarına karar veririm.	3,58
27	İşitme güclüğü çeken bir insanla konuşurken onun duyabileceği sesle konuşmaya çalışırım.	4,39
		3,80

Kategorileştirme tablosuna göre, öğrencilerin kendileriyle aynı fiziksel özelliklere sahip kişilerle arkadaşlık kurmaya dikkat etme seviyeleri “genellikle” düzeyinde bulunmuştur. Yine öğrencilerin arkadaşlarının kendileriyle aynı mezhepten olmasına dikkat etme seviyeleri de “genellikle” düzeyindedir. Araştırmada sadece kendileriyle aynı fikirde olan kişilerle arkadaşlık kurmaya dikkat etme seviyeleri “her zaman” düzeyinde çıkmıştır. Öğrencilerin arkadaşlarını tanımaya çalışmadan önce iyi ya da kötü olduklarına karar verme seviyeleri “genellikle” düzeyinde bulunmuştur. Bu sonuca göre, öğrencilerin önyargı konusunda bilinçlenmeye ihtiyaçları olduğu görülmektedir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin birinci ünite kazanımlarında önyargı olmasına rağmen, analiz sonuçları öğrencilerin bu konuda geliştirilmeye ihtiyaçları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Diğer taraftan öğrencilerin işitme engelli bir bireye karşı farkındalık seviyeleri ise “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin arkadaş çevrelerini kısmen kategorileştirdikleri görülmüştür. Daha çok fiziksel ve zihinsel olarak kendilerine yakın gördükleri kişilerle arkadaşlık kurmaktadır.

Tablo 4. Kabullenme boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (5)	Aritmetik Ortalama
13	Sınav notum düşük geldiye birilerini suçlamak yerine derslerime daha fazla çalışırım.	4,29
25	Zayıf yönlerimden birinin açığa çıkması beni rahatsız eder.	2,10
30	Çevremdeki insanlara fiziki özelliklerimin hoşuma gitmediğinden yakınırım.	3,92
41	Çalışkan bir arkadaşımın benden yüksek not almasından rahatsız olmam.	3,65
44	Çevremdeki insanlara ailemin ekonomik şartlarının bana yetmediğinden yakınırım.	4,29
		3,65

Kabullenme tablosunda sınav notu düşük gelen öğrencilerin bu başarısızlığı kabullenme düzeyleri “her zaman” seviyesinde bulunmuştur. Öğrencilerin zayıf yönlerinden birinin açığa çıkmasının onları rahatsız etme seviyeleri ise “bazen” düzeyinde bulunmuştur. Öğrenciler genel olarak kendi zayıf yönlerini kabullemekte ve bu ortaya çıktığı zaman rahatsız olmamaktadırlar. Öğrencilerin kendi fiziki özelliklerinden yakınma seviyeleri ise “genellikle” düzeyinde ortaya çıkmıştır. Bazı öğrenciler kendi fiziksel özelliklerinden yakınmaktadırlar. Burada erken ergenlik döneminin getirdiği psikolojik bakış açıları da etkili olabilir. Öğrencilerin çalışkan arkadaşlarının kendilerinden yüksek not almalarından rahatsız olmama seviyeleri ise “genellikle” düzeyindedir. Yine öğrencilerin ailelerinin ekonomik şartlarının kendilerine yetmediğinden yakınma seviyeleri “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Bu durumda öğrencilerin çoğu, ailelerinin ekonomik olarak yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Kabullenme kategorisine bakıldığında öğrenciler kendilerinin ve ailelerinin birtakım olumlu ve olumsuz özelliklerini “genellikle” seviyesinde kabullenebilmektedirler.

Tablo 5. Tahammül boyutuna ait madde ortalama puanları

Ölçekteki Madde No	Maddeler (6)	Aritmetik Ortalama
11	Arkadaşlarımın bir konuda benden farklı düşünmesi beni öfkelenendirir.	4,14
14	Aile bireylerimin benden farklı düşüncelerine tepki gösteririm.	3,85
21	Benimle aynı fikirde olmadığını gördüğüm insanların buldukları ortamdan uzaklaşırım.	3,78
26	Bir arkadaşıma benden farklı düşünceleri olduğu için küsebilirim.	4,36
31	Bir kişinin nasıl bir insan olduğunu ilk görüşte anladığım için ona yakınlaşır ya da uzaklaşırım.	3,34
43	Hoşlanmadığım bir insan bile olsa benden özür dilediğinde özrünü kabul ederim.	3,89
		3,89

Öğrencilerin kendilerinden farklı düşünen arkadaşlarına öfkelenme seviyeleri “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Bu durum genellikle öğretmenler tarafından öğrenciler üzerinde açıkça gözlenmektedir. İki öğrencinin birbirlerine karşısındakinin fikrini kabul etmektense kendi fikrini kabul ettirme çabası eğitim öğretimde sık sık karşılaşılan bir durumdur. Öğrencilerin aile bireylerinin kendilerinden farklı düşüncelerine tepki gösterme seviyeleri de “genellikle” düzeyindedir. Yine öğrenciler kendileri ile aynı fikirde olmayan insanların buldukları ortamlardan “genellikle” uzaklaştıklarını ve arkadaşlarının kendilerinden farklı düşündüğü için onlara “her zaman” küsebildiklerini ifade etmişlerdir. İlk görüşte bir kişi hakkında ön yargıda bulunabilme seviyeleri ise “genellikle” düzeyinde gözlenmektedir. Öğrencilerin hoşlanmadıkları insanların bile özürlerini kabul etme seviyeleri ise “genellikle” düzeyinde bulunmuştur. Özellikle ortaokul seviyesindeki öğrencilerin daha çok kendi fikirlerini doğru görüp karşısındaki arkadaşının ya da ailesinden birinin fikrini kabullenmekte zorlanması ergenliğe geçiş dönemi psikolojik özellikleri ile alakalı olabilmektedir.

Tablo 6. Öfke Kontrolü boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (5)	Aritmetik Ortalama
7	Öfkelendiğim zaman gözüm hiçbir şey görmez.	2,90
20	Öfkelendiğimde tepki göstermeden önce sakinleşene kadar beklerim.	3,07
24	Aile bireylerimle kavga ettiğim olur.	3,46
35	Benden daha güçlü olan bir arkadaşşıma kendimi konuşarak ifade edebilirim.	3,82
42	Arkadaşlarımla kavga ettiğim olur.	3,16
		3,28

Öfke kontrolü kategorisi incelendiğinde öğrencilerin öfkelendikleri zaman gözlerinin hiçbir şey görmeme seviyeleri “bazen” seviyesinde bulunmuştur. Burada öğrencilerin genellikle öfkelerini kontrol altında tutabildikleri görülmektedir. Öğrencilerin öfkelendiklerinde tepki göstermeden önce sakinleşinceye kadar bekleme seviyeleri ise “genellikle” düzeyinde gözlenmiştir. Öğrenciler aile bireyleriyle ve arkadaşlarıyla kavga ettiklerini “genellikle” seviyesinde belirtmişlerdir. Yine öğrenciler kendilerinden daha güçlü olan arkadaşlarıyla konuşarak anlaşabilme seviyelerini de “genellikle” düzeyinde belirtmişlerdir. Genel olarak öfke kontrolü bulguları öğrencilerin “genellikle” öfkelerini kontrol edebildiklerini göstermiştir.

Tablo 7. Alaycılık boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (4)	Aritmetik Ortalama
3	Saçlarını sıfıra kestiren arkadaşlarımlı gördüğümde gülerim.	4,04
6	İlk kez gözlük takan bir arkadaşımı gördüğümde gülerim.	4,52
18	Fiziksel olarak benden daha zayıf olan arkadaşlarımla alay etmem.	3,75
38	Derslerinden düşük alan arkadaşlarımla dalga geçerim.	4,42
		4,18

Alaycılık kategorisinde öğrencilerin arkadaşlarının fiziksel ve zihinsel özellikleriyle alay edip etmedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Örneğin saçlarını sıfıra kestiren veya ilk kez gözlük takan bir arkadaşlarını gördükleri zaman gülme seviyeleri “her zaman” düzeyinde gözlenmiştir. Fiziksel olarak kendilerinden daha zayıf olan arkadaşları ile alay etmeme seviyeleri ise “genellikle” düzeyinde tespit edilmiştir. Derslerinden düşük alan arkadaşları ile dalga geçme seviyelerine bakıldığında “her zaman” seviyesinde olduğu görülmektedir. Genel sonuca bakıldığında alaycılık kategorisinin ortalaması “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Öğrenciler birbirlerinin fiziksel ve zihinsel özellikleri ile alay etmemeleri gerektiği konusunda bilinçlendirilmelidirler.

Tablo 8. Değer Verme boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (7)	Aritmetik Ortalama
2	Hangi ülkede olursa olsun insanların başına gelmiş olan acı verici olaylar (doğal felaketler, kazalar, vb.) beni üzer.	4,16
15	Hak eden birisinin dayak yemesi beni üzmez.	3,08
22	Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak düşünebilirim.	4,04
28	İnsanların birbirinden farklı özelliklere (yaratılış, ırk, renk, inanç, mezhep, grup, vb.) sahip olmasını zengin bir kültür olarak önemserim.	3,65
29	Öğretmen sınıftaki herhangi bir öğrenciyi azarlamışsa üzülürüm.	3,26
34	Dışlandığını gördüğüm kişileri anlamaya çalışırım.	3,96
40	Sevmediğim bir sınıf arkadaşım bile olsa haksızlığa uğradığını gördüğümde üzülürüm.	3,52
		3,66

Değer verme kategorisinde öğrencilerin empati, hak, haksızlık gibi kavramlara ne derece sahip oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin, başka ülkelerde bile olsa insanların başına gelen acı verici doğal afetlere üzülmeme seviyeleri “her zaman” düzeyinde görülmüştür. Öğrenciler ırk, millet, ülke ayrımı yapmadan insana değer verebilmektedir. Öğrencilerin hak eden birisinin dayak yemesine üzülmeme seviyeleri ise “genellikle” düzeyindedir. Öğrencilerin empati yapabilme seviyelerine bakıldığında “her zaman” düzeyinde görülmektedir. Empatinin farklılıklara saygı duyma hususunda önemli bir kavram olduğu düşünülürse, öğrencilerin bu değere yüksek derecede sahip olmaları, olumlu bir durumdur. Empati kuran olan birey, kendisini karşı tarafın yerine koyarak olaylara karşı tarafın bakış açısı ile bakabilmelidir. Olayları onun gibi algılamaya çalışmalıdır (Karaoğlu, 2007, s.25).

Yine öğrencilerin, insanların birbirinden farklı özelliklere sahip olmasını zengin bir kültür olarak görme seviyeleri “genellikle” düzeyindedir. Öğrenciler, öğretmenin sınıftaki herhangi bir öğrenciyi azarlamasına “genellikle” düzeyinde üzülmektedirler. Dışlanan kişileri gördükleri zaman da “genellikle” anlamaya çalışmaktadırlar. Öğrencilerin sevemedikleri bir sınıf arkadaşları bile olsa birinin haksızlığa uğramasına üzülmeme seviyeleri de “genellikle” düzeyinde görülmüştür. Genel olarak öğrenciler haklı haksız ayrımını yapabilmekte, empati

kurabilmekte ve diğer insanların başlarına gelen acı verici durumlarda üzüntü duyabilmektedirler.

Tablo 9. Saygı boyutuna ait madde ortalama puanları

Madde No	Maddeler (6)	Aritmetik Ortalama
4	Grup çalışmalarında üstlendiğim görevi zamanında bitiririm.	4,37
9	Kantinde alışveriş için başkasının önüne geçmeden sıramı beklerim.	3,67
16	Sınıfta söz hakkı istediğimde sessizce öğretmenin söz hakkı vermesini beklerim.	4,01
23	Spor, yarışma vb. okul etkinliklerinde ödül almış bir arkadaşımı tebrik ederim.	4,48
32	Konuşma gücümü çeken bir arkadaşımın konuşurken konuşması bitene kadar onu sabırla dinlerim.	4,28
33	Konuşurken karşımdaki kişinin sözümü kesmeden dinlerim.	3,95
		4,12

Öğrencilerin grup çalışmalarında üstlendikleri görevi zamanında bitirme seviyeleri “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Öğrenciler işbirliğinde başarılı olabilmektedirler. Yine öğrencilerin kantinde sıra beklerken birbirlerine saygı duyma seviyeleri “genellikle” düzeyindedir. Sınıfta söz hakkı istediklerinde öğretmen izin vermeden konuşmama seviyeleri ise “her zaman” düzeyinde bulunmuştur. Öğrenciler genellikle öğretmenleri otorite olarak kabul etmekte ve sınıfın düzenine uymaya çalışmaktadırlar. Öğrencilerin spor, sanat vb. alanlarda ödül almış arkadaşlarını tebrik etme seviyeleri “her zaman” düzeyindedir. Öğrenciler başarıyı ve mutluluğu da paylaşabilmektedirler. Konuşma gücümü çeken arkadaşlarını konuşması bitene kadar dinleme seviyeleri ise “her zaman” düzeyindedir. Öğrenciler konuşma gücümü çeken arkadaşlarına saygı gösterebilmektedirler. Konuşurken karşımdakinin sözünü kesmeden dinleme seviyeleri ise “genellikle” düzeyinde gözlenmiştir. Öğrenciler genel olarak birbirlerine saygı göstermektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrenciler genel olarak davranışlarında ölçülen özelliklerin çoğunu olumlu olarak ‘genellikle’ veya ‘her zaman’ düzeyinde göstermektedirler. Az sayıda maddenin düzeyi ‘nadiren’ veya ‘bazen’ seviyesinde kalmıştır. Çok kültürlü öğrenci yapısına sahip okullar olmasına rağmen genel olarak Alanya’da öğrenciler farklılıkların farkında ve birbirlerine saygı duymaktadırlar.

Sosyal Bilgiler yedinci sınıf ders programı ve konuları incelendiğinde farklılıklara saygı değeri, birinci ünite de özellikle vurgulanmakta ve diğer ünitelerde de bazı konuların içinde yer almaktadır. Bu noktada öğretmen, sınıf ortamında bu değeri öğrencilere kazandırabilmek için canlı örneklerle uygulamalar yapabilir. Alanya’da okullardaki çok kültürlü sınıf ortamı, farklılıklara saygı, empati, önyargı gibi değerler aktarılırken bir avantaj olarak görülebilir.

Değerler eğitimi veya farklılıklara saygı konularında gerçekleştirilen çalışmalara ek olan bu araştırmanın gerçekleştirildiği okullar heterojen öğrenci kitlesine sahiptir. Bu okulların özellikle yabancı uyruklu öğrenci barındırması yönüyle araştırma, çok uluslu bir öğrenci grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle özgün olan araştırma, toplumların geleceğinin bugünün çocukları tarafından şekillendirileceği gerçeğinden hareketle bir ön inceleme özelliğindedir. Küçük yaşlarda saygıyı öğrenen ve uygulayan nesiller, gelecekte hoşgörü ve barış ortamında yaşayabilirler.

Ülkemizde yoğun göç alan kentlerde okullara farklı bir sosyo-kültürel bölgeden veya ülkeden yeni gelen öğrencilere okul yönetimi ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık birimleri tarafından özel adaptasyon programları uygulanabilir. Özellikle yeni gelen yabancı uyruklu öğrencilere başta dil olmak üzere sınıfa ve okula uyumunu kolaylaştırıcı destekler sunulabilir. Bu şekilde çok kültürlü öğrenci yoğunluğu fazla olan bölgelerdeki okullarda özel Türk kültürünü anlatan dersler ya da etkinlikler konulabilir. Böylece tüm farklı kültürler ortak bir noktaya doğru çekilerek daha pozitif davranışlar ve etkileşimler oluşabilir.

KAYNAKÇA

- Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009). Çok kültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Ege Üniversitesi, Eğitim ve Bilim*, 34(152), 30-43.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çevik, Z. (2015). *Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu öğrenciler ile Türk uyruklu öğrencilerin özgüven düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eğimli, A. (2011). Kültürlerarası yeterliliğin kazanılmasında kültürel farklılık eğitimlerinin önemi. *Öneri Dergisi*, 9(35), 215-227.
- Kapan, E. (2014). *7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazanma durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karaoğlu, F. (2007). *Yabancı uyruklu öğrencilerde uyuma davranışı: Tömer örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılınç, E. (2014). *Antalya’da yaşayan yabancı uyruklu aile çocuklarının karşılaştığı eğitim sorunları (Uluslararası Özel Antalya Rus Okulu örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- MEB. (2018). *T. C. Milli Eğitim Bakanlığı, sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*, Ankara: MEB Yayinevi.
- Pekdoğan, S. (2017). Çocukluk döneminde Amerika’da uygulanan değerler eğitimi programları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 503-520.

- Sadık, E. (2017). *Küreselleşme sürecinde uluslararası öğrenci hareketliliğinin sorunları: Türkiye'deki Kosovalı öğrenciler örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Topcubaşı, T. (2015). *Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Yazıcı, M., (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.